

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 6. и 7. У Сомбору, за Јуни и Јули 1896. Год. XXVIII

ИСПИТИ У СРПСКИМ УЧИТЕЉСКИМ ШКОЛАМА СОМБОРСКИМ.

У септембру 1895. године одељена је настава приправника од наставе приправница. Приправници су пресељени у ново велељепно здање учитељске школе, које је Његова Светост патријарх српски Георгије Бранковић о свом трошку и на свом земљишту подигао и у аманет предао православној српској црквеној општини, а приправнице су остале у староме здању учитељске школе.

Како је услед захтева в. кр. угар. министарства просвете по наредби в. Школског Савета течај наставни у обе учитељске школе са четвртим разредом проширен, то ове 1895/6. школске године није одржаван испит за учитељско оспособљење, јер су у обе учитељске школе само три нижа разреда постојала, а приправници и приправнице, који трећи разред свршише, имаће идуће школске године у четврти разред прећи, који ће се у септембру ове године отворити.

Уписано је било мушких приправника: у првом разреду 18; у другом разреду само 12; у трећем разреду 19; и тако свега 49. Један ученик трећега разреда још у септембру месецу оставио је школу, а такође је и један ученик првог разреда у децембру из завода иступио, и тако на крају школске године остало је у првом разреду 18; у другом 12; у трећем 18; свега 47 приправника.

У женску учитељску школу уписало се у почетку 1895/6. школске године у првом разреду 32; у другом 37; у трећем 37; свега 106 приправница. У течају школске године изостало је из првога разреда 5 ученица; из другог разреда две су ученице изостале, а једна је умрла; из трећега разреда једна је због болести школу оставила и у Карловцима у априлу умрла. По томе на крају школске године било је у првом разреду 27, у другом 34, у трећем 36; свега 97 приправница.

Закључни испити држани су у сва три разреда 17., 18., 21., 25. и 26. јунија и то сваки дан пре подне у женској, а после подне у мушкој учитељској школи. На испиту из науке христијанске и црквеног појања председавао је најпречастнији г. Љубомир Купусаревић прота сомборски, а на испитима из свију осталих предмета председавао је управитељ Никола Ђ. Вукићевић.

По свршетку испита састављена је разредница приправника и приправница. По владању, мушких приправника било је у првом разреду 10 примерних; 2 похвална; 3 уредна; и напослетку два „не свагда уредно“ и то због неоправданих изостајања од школе и од цркве. — У другом разреду шесторица су се владали примерно; двојица похвално; двојица уредно; а двојица „не свагда уредно“. — У трећем разреду деветорица су се владали примерно; петорица похвално; двојица уредно; један не свагда уредно; а један „неуредно“.

По успеху у наукама оцењени су приправници овако: У првом разреду врло добар успех показали су двојица, и то: Драгомир Сиротановић из Српског Сент-Мартона и Јован Удицки из Велике Кикинде, десет приправника први разред свршили су с добрим, а четири с довољним успехом. Један приправник има поновити испит из мађарског језика.

У другом разреду врло добар успех показали су: Душан Живић из Српске Боке, Григорије Мирковић из Пивница, Петар Лекић из Баваништа и Петар Огњанов из Суботице. Један приправник овога разреда свршио је с добрим, а четири с довољним успехом. Тројица имају понављати испит и то један из цртања и геометрије, други из геометрије, а трећи из мађарског језика.

У трећем мушком разреду врло добар успех показали су: Милан Моцић из Српскога Крстура, Радивој Коларић из Сомбора, Сава Канурић из Сомбора, Сава Николић из Српске Неузине, Спасоје Томић из Сомбора и Христифор Свирчевић из Суботице. С добрим успехом свршили су трећи разред петорица, а шесторица с довољним успехом, један има понављати испит из физике и из мађарског језика, а један опет из црквено-славенског језика.

Приправнице у сва три разреда примерно су се владале, само су њих неколико због изостајања од школе и разговарања за време наставе слабије оцењене.

Успех у наукама показале су приправнице овакав: У првом разреду отличан успех показала је Јелена Вучновићева из Миклу-

шеваца; врло добар успех pokazale су у истом разреду: Анђелија Лукићева из Панчева, Вукосава Гајићева, Јелена Јагеровићева и Софија Мрђанова из Сомбора, Зорка Јовановићева из Вршца и Јелена Милутиновићева из Черевиха; добар успех pokazale су 9, а довољан 4 ученице; пет ученица имају из једног или из два предмета испит понављати, а три приправнице због слабог успеха морају први разред понављати.

Приправнице у другом разреду pokazale су овакав успех: Даша Круљева из Мостара и Љубица Јовановићева из Митровице pokazale су отличан успех; Анђелија Иванишевићева из Крчедина, Анастасија Грађанска из Срп. Милитића, Јулија Петровићева из Велике Кикинде, Љубица Деметровићева из Сарајева, Лепосава Благојевићева и Марија Ковачевићева из Сомбора, Марија Милутиновићева из Черевиха, Милена Мишићева из Дивоша и Смиљана Добродолска из Черевиха; добар успех pokazale су 7, а довољан 12 приправница другог разреда; три приправнице имају из мађарског језика испит понављати, а једна због слабог успеха има други разред понављати.

Приправнице трећег разреда pokazale су овакав успех: Јустина Дурсина из Вршца, Софија Бошковићева из Попинаца и Марија Старчевићева из Руме отличан; Злата Протићева из Товаришева, Зорка Драгојева из Црепаје, Олга Дурсина и Даринка Станивуковићева из Вршца, Катарина Ђурићева из Сурчина и Катарина Шилићева из Новог Сада врло добар су успех pokazale. Десет приправница свршиле су трећи разред с добрим, а 12 с довољним успехом. Четири приправнице овога разреда имају из мађарског језика испит понављати.

После свршених испита, 29. јунија на празник св. апостола Петра и Павла држано је у св. Ђурђевској цркви свечано „Благодареније“, а следећег дана по прочитању разредница распуштени су приправници и приправнице својим кућама.

В.

ЛАЖ У ШКОЛИ.

Велико је зло у школи — лаж, која у многим случајевима квари школски зашт и могуће је да нема средства, којим би се могла ова зла навика из школе искоренити. Само тамо, где код детета превлада од малена наклоност према истини, и где код куће родитељи сами дете васпитавају тако, да исто лаж као једну гадну

и злу навику сматра, могуће је код ђака исту сломити. Често мислимо, да немамо међу ђацима никаког лажљивца, али се у томе често варамо. Разне околности и узроци наведу често и најбољег ђака на то — да лаже. И ако му је први пут пошла лаж за руком, прија му иста тако слатко као забрањено воће; дете постаје у најближој прилици слободније, наиме ако опази, да му увек верујемо.

Страх који је дете осетило кад је први пут слагало полагано се губи, и лаж му постаје навиком у свакој прилици. А са таким злом навиком ступа после дете у живот, навикнувши се на исту код куће или у школи. Први осећај страха првм лагању давно се изгубио помоћу убеђењења, да нико није потпуну истину дознао и тиме га је лаж од срамоте или другог којег понижења сачувала, последица пак тога је та, што се дете на лаж навикне.

Пратимо дакле по могућству узроке тога зла и гледајмо, ако нам исто није могуће сасвим искоренити, оно барем да га смањимо. Узроци лажу јесу: пример и навођење на исту код куће, примери других у школи, немарност учитеља у том случају, страх од осрамоћења или казне, наиме код частостољубиве и њежног осећаја деце.

Ако хоћемо истину да учимо, говоримо истину, те тиме спречавајмо лаж. То треба да има на уму свака мати, и пажљиво нека настојава, да тако раде и они, којима је дете код куће поверено. Не говори се бадава, да је мати прва васпитатељка деце; зато нека буде добра учитељица. И опет зато догађа се да и савесна мати улаже посредно прву клицу лажу у њежно срце детиње. Ако н. пр. неће нешто детету да да, сакрије то од њега на један тренутак, мислећи да дете то није опазило, и просто после рекне: „Видиш ја то већ немам.“ Затим остави да дете сакривену ствар тражи, или га умири са другим чим. А шта ради дете кад исту ствар за који часак нађе? По неко дете и заборави на сакривену ствар, али бистроумно дете гледа у чуду на опет нађену ствар а затим на матер, која се можда његовом чуђењу смеје несећајући се, да утисак ма и незнатне лажу остаје дубоко у детињој души. Јест ако дете подражава управо матер у томе, која у шали ваљда од њега иште парче колача, шећера или воћа, које баш у ручици држи, и искану ствар за леђа сакрива, одговарајући такођер са речима „немам“, радује се мати веома своме бистроумном љубимчету. То је најчешће шаљива лаж, често као игра произведена, и опет зато остаје лажју. А шта да кажемо за оне милијарде лажу ради изго-



вора, које се у друштвеном животу употребљавају. Госпођа опази да и јако неко долази у посету, кога у тај мах није вољна примити. Журно нареди служавки да каже, да није код куће. Често јавља исто и само њено дете. Мати се онда пред њим изговара, да се не осећа здрава или да није добро расположена да кога у посету прими. Ма да дете на материн изговор ништа не каже, опет зато остаје у његовој души утисак лажи и ми знамо колико непријатних или комичних догађаја услед таквих друштвених лажи пред децом говорених постају. Кад дете разумније постаје и у школи се само истини учи, премишљава често, зашто отац или мати лажу. Сваки од нас могао би навести по који пример како дете кад говори код куће о истини и лажи као што је то у школи чуло, сасвим достојанствено рекне: Али мати, и ти си често рекла ово или оно а то није била истина, дакле и ти си лагала. Треба се дакле добро чувати пред децом.

Из руке родитеља дете долази у руке учитеља, других својих најглавнијих васпитача; они су главни фактори, који погрешке домаћег васпитања поправљају и утврђују све оно, што дете ваљано и добро из домаћег васпитања доноси. Али такође и ова тешка задаћа почива у рукама матера. Толико различитих малих природа покупило се овде и све треба да буде вођено к истини. Често се догађа и тај случај, да маги долази у школу молећи учитеља да извиди, које научио дете лажи. Одговор је лак, или од своје суседкиње или од друге другарице са којом иде у школу. И тако се то обично догађа. Мали лажљивац или лажљивица досади пажљивости учитеља. Може бити да деца код куће увек лажу, пак се зато не издаду пред учитељем, али друге ипак на лаж наведу. Годинама постаје дете у школи паметније и могуће му је дуже времена да свога учитеља лажју вара.

Често се догађа да и добро дете лаже, али се то одмах може опазити, јер порумени и обори очи доле. Питамо сами себе: Шта је томе узрок? Веома разне околности.

Добар ученик или добра ученица нису знали данас случајно задаћу, што се то иначе код њих никад не догађа. Они се премишљају тада шта да раде? Признати да су били лењи срамота је; лажу — да су заборавили задаћу научити. Друга деца лажу да су била болесна итд. Често се пријави дете само учитељу и призна да је криво, што није научило задаћу, у таком случају познаје се већ карактер детета. Најчешће буду деца код куће на лаж наве-

дена, коју родитељи сматрају за изговор, заборављајући да дете на зло навађају. Најчешће слажу деца од страха пред казном. Често се догађа и тај случај, да дете лажући неће да призна, да је лажало и ако призна, учини то само делимице.

Једаред се изгубио у школи перочник и није се могао никако наћи; тек после дужег времена дошла је поседница истог са пријавом, да је перочник код једне ученице. Била сам у чуду, јер ученица, за коју је исто тврђено, била је не само из добре куће, него и иначе у школи прилежна и мирна ученица, и нисам до сада имала узрока да ју корим; другарице су је волеле, јер је према свима била умиљата и доброг срца. „Можда је перочник нашла и задржала“, мислила сам. Но како ћу то да дознам? За време цртања у школи заискала сам да ми која ученица позајми перочник, ма да сам знала, да ни једна нема. На то је она ученица која је седела поред окривљене рекла истој: Ти си имала пре подне перочник, позајми га госпођици. — И гле, сад се догодило оно, што нисам никако очекивала. Окривљена ученица бризнувши у плач рече: „Молим госпођице, ја нисам узела никакав перочник, а онај који сам имала, позајмила сам једној ученици из другог разреда.“ То је била лаж. Ученица је одмах увидела, зашто сам од ње перочник захтевала и хтела је махом кривицу са себе да спере. Изговор није био истинит, о томе сам била уверена, јер се перочник после код ње нашао. Да ли је то била њена прва лаж? Не знам, али је она сама после дошла молећи ме за опроштење, што је лажала, али да је перочник своје другарице себи присвојила — није хтела признати. Али опет све околности сведоче против ње. Стидила се признати.

Сваки бистроумни учитељ позна на први поглед, да ли дете лаже или не. — Особито треба добро пазити да неокривимо дете због лажи кад истину говори. У таком случају губи дете поверење у нами. Но главно је, да водимо децу к истини. Као што ми хоћемо децу да испитамо, тако исто хоће деца нас — и тешко нама, ако нас ухвате у каквој лажи. У школи нека у свему влада истина. Нами је главна цел та, да наши ђаци однесу у јаван живот темеље истине, а не оно до чега помоћу лажи дођу. Ако нам ово за руком пође, можемо бити задовољни, јер смо положили темељ доброј природи.

(Из „Ческе Школе“.)

Драгутин Блажек.

УЧЕНИЧКЕ ВЕРСКЕ ДУЖНОСТИ У ЦРКВИ И КАКО ДА СЕ ИЗВАЂАЈУ.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Осим редовних дужности у школи, имају ученици основних школа и редовних дужности у цркви. То су верске дужности. Овамо спадају: *појање* односно *одговарање на јектенија*; *читање антифона и апостола*; *облачење* и — *учествовање на укупима*. Све ово врше ученици са дотичним наставником својим, који је на то нарочито одређен и који с њима каталоге држи и за то је где-где и посебно од општине награђен. Разуме се да су овде изузети најмлађи разреди I. и II. по околностима кад и III. Само старији — почевши од III. односно од IV. разр. па до највишега, до VI. врше те дужности.

Но како се у разним местима разно и изводе те дужности; како ће без сумње бити и таквих места, где се још по старом и преживелом начину много што-шта од тога и данас врши, јер је обичајем постало — вољни смо овде о томе питању коју да рекнемо, шат се и други наставници на размишљање овога питања покрену, те да се створи једнобрзност на све стране и вршење верских дужности ученичких у цркви добије напреднији карактер.

Да почнемо са *појањем*.

Шта треба ученици основн. школа из црквеног појања да знају, то прописује „Наставна основа“. А за три односно за шест година даје се дотично градиво сво изцрпети. Поступно ходећи прописаним путем постиже се и више још. Али то није главно. Него, што који разред даље, то и више напамет треба ученици да знају. То је главно. Кад ученик после шест година редовног полагања школе изиђе, да је у стању већину напамет и самостално одпојати. Са тим се и хвали стара школа. А ту има право. Тако постигнути успех и вреди. Њиме се и даје у животу користити. А то је и цељ.

Но осим тога, појање мора и правилно да буде. Данас пак то није тешко постићи. Осим што сваки наставник донесе правилно појање са собом из самог завода учитељског, има и учебник да се то посебно постигне још. Нарочито баш за литургијско и празнично појање*). Па поред малог познавања нота даје се лепо све постићи. С тим је главно још да се згодан распоред учини. Два седмична часа са свим је доста па да се сјајно напредује.

*) Учебник г. Тихомира Остојића, од кога има у нотама сложено са једним и са два гласа. Посебне две књиге.

Само треба знати сразмерно и градиво расположити. Да то примером кажемо...

На почетку смо школске године. Настава је редовно већ отпочета, пошто су се и ученици сви уписали. Први час појања проповеде се већином у репетицији богослужбеног одговарања на јектенија. А ово је неопходно нужно. Нужно је с једне стране за то, што деца односно ученици слабо или баш никако не долазе за време великог одмора у цркву, те се по нешто заборавило, а и гласови су несигурни; с друге стране за то, што је најстарији разред сад изостао, јер не подпада под редовну школу, а придошао је нов разред, који у цркви још није редовно појао. То треба прво колико толико упутити. Зато се с тим проведе и други па и трећи час. Али сад се иде већ и даље. Уз даљу још репетицију богослужбеног одговарања на јектенија, докле се са свим сталност не постигне, предузима се већ и тропар са прокименом васкрсним гласа онога, који ће приближујуће се недеље да буде. Тропари ови са прокименима понављају се до краја године више пута, те се лепо и науче. А за тим долази спрема за празник н. пр. Крстов-дан. Ту се уче читати Антифони... и појати Молитвама... Спаси ни... Входноје, тропар, кондак и прокимен са Крсту твојему... Све се то поступно сврши до дана празника... За тим се миче даље. Опет тропар васкрсан и прокимен гласа недеље, која је на реду, али с тим већ уче и херувимску песму на оцеке, уче достојно и уче причасно. С тим се одмичу, што више, док им опет није дошао који светитељски тропар и т. д. како је по реду. Но идући тако и са напуштањем односно изостављањем и нечега наученога, што даље долази за повремену репетицију, узима се увек ново и ново што све једно друго сустиже и прстиже и једно друго допуњује, да ученици без великог напрезања сварити могу. Ако је што дуже и опсежније н. пр. Благослови душе... Хвали душе... Хвалите имја гдње... и т. д. почиње се из ранија, али увек тако, да се до одређеног времена сврши.

Можда ће се коме учинити да је тешко обучити ученике у Херувизи или причасну или случајно и другом чему из великог појања. На против баш. Ученици уче и лако и брзо. Само треба марљивог и истрајног труда*). А тек како је мило слушати то

*) Писац ових редака покушао је ученике своје сваке године да научи по нешто из великог појања. Тако су му ученици знали појати: Божићни и Ускршњи Ирмос. Ниње сили.. Вкусите... Незнес — Свјат... Велико достојно 4, гласа као што се ирмоси поју. Осим обичног причасна 8, гл. и тако звано „Крушевачко“ Херувимске песме на два три гласа. То је било низменце сваке године кад више кад мање. Или науче н. пр. Славу на велики Петак: Тебе одјејущагосја... или Стихире Пасхе, тек свагда по нешто новoga. да се више појању приљубе.



све из уста невине дечице. Само онај, који знаде појање и који разуме хармонију, у стању је то достојно да оцени.

Но ту спада још нешто. Код ноталног појања у опште са више гласова, ученици понајвише почињу на такт сви. Но код једногласног појања, мора опет понајвише неко да буде „предњак;“ неко мора да *почиње*. А та је установа из одавна већ. Скоро од увек. Задржана је пак из старе школе и не без разлога. Али, стара је школа имала таковог „предњака“ већином једнога или двојицу. Њихови су родитељи били по највише имућни људи. А то је и требало „дјетонаставнику“. Ту је сигуран био мастан залагај, као дар о већим празницима. Није му боме — ни иначе било *криво*. Па онда се то дало и разумети, те и оправдати. Међутим данас, ако игде има таке старудије служи само на срамоту, како школе тако и наставника јој.

За „предњаке“ у појању бирају се ученици не по имању већ по способности гласа. Напреднији дакле гласом и почињу. А таквих бира се што је могуће више. Број њихов допуњује се сваке године из новајлија. То бива обично после првог полгодија, пошто се наставник са новајлијама добро упозна. Сваки од тих, који започињу, мора добро увечбати на јектенија одговарати. Осим тога, гласом сигурно владати и са гласом служећег се свештеника равнати. Они се при богослужењима и мењају, те не падне једноме све на терет сваки пут. Особито о већим празницима — ту се највише још испомажу. С тим пак олакшају и наставнику, те нема ни ту никакве невоље.

У почињању и у опште појању, ученици треба толико да су окретни и толико вични, да ништа наставник не мора започињати, нити да им мора вазда такт давати ударањем руке по певници. Једино да пази на њих, да сви поје и пристојно да стоје. Размахивање учитељево рукама у певници, прегивање преко њих и непрестано кретање овамо-онамо, не само да је непристојно и недостојно светиње где је, него је и гнусно за гледаоце, као и рђав пример за децу. Али за то се ученици још на наставном часу припреме, те се онда нема с њима у цркви посла.

С тим у свези стоји и *читање антифона* о великим празницима. И за ту дужност узимају се ученици по способности и што је могуће више ван оних који започињу, а нарочито ван оних који су једаред читали. Удешавати ваља тако, да никад у току две-три године једно дете не чита више пута од једаред. А и

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.univ.rs

тако — да им се дужности мењају, те колико је могуће више, сваки по нешто да привреди. То је пак с тога, да ученици виде, да међу њима нема разлике пред наставником, који их једнаком љубављу пази као рођену децу своју, те хоће да их што је могуће више приближи међусобно.

И антифони се уче на часовима појања и на каталозима. Старији — вештији ученици помажу својим млађим друговима. Само се свагда мало издаље отпочне учити, како би читач лако и на време научити могао. Тон и глас за читање антифона биће да је већином свуда исти. Главно је још пеачење и неразвлачење, већ кратко оштро и правилно читање с нагласком.

А сад долазимо на *читање апостола*. Овај посао ученика основних школа, као да је најиздашњији извор био, из кога је учитељ старе школе, своје чемерне дане, лепшим залогатем заслађивао. Онда су, како се данас иронично вели: прасици, ћуркови, петлови, кокоши, и т. д. читали апостоле. Ко је могао бољи залогат добацити, тај је више „фор“ имао. Средњег и сиромашвог стања родитељи нису могли у томе се такмачити. За то им деца многа и свршише основну школу, али апостола ни једно читало није, докле су то газдачка деца као привилегисани читачи увек чинили. Тако је и било да су вечито троје четворо или петоро деце целе године апостол читали, а десет пута и више толико излазило је сваке године, те знало за апостол само из чувења.

У данашњој школи тога несме да буде. То би била највећа брука. Да ученик изиђе из основне школе, па да апостол не чита данас, то се даде оправдати само у томе случају, ако то дете, или тај ученик баш никако гласа нема, те да није у стању ни једно господи помилуј отпојати. А то се догађа. У гомили деце има различних гласова; али је уједно и редак случај. Већином су им гласови прилично глатки, па да кажем и устројени. За то до изласка из школе треба свако дете, сваки ученик бар једаред да га прочита. Нека и не буде за велику хвалу, али шта вреди само она радост детиња па и родитеља му!

Апостол почињу читати ученици III. односно IV. раз. (према местним околностима и подели разреда). Три-четири месеца доста је да ученици слушају како се чита апостол. После их већ треба поступно уводити, да и они сами читају. С почетка мање апостоле, а по томе веће. Спочетка нека читају у обичне недељне дане, кад је мање света, а доцније и у празничне, кад је храм пун

народа. Прво читају вештији ученици, а за њима други и други тако, да до краја чита и онај, који је можда и најгори.

Више пута по неки ученик почне учити апостол, разуме се од почетника, али га не доучи. Не може никако глас да прекр'а, те га први пут не може ни да очита у време. Али сад се упути да и даље пази, како друга деца читају. После дужег чекања зада му се опет и тад га научи.

Код ових почетника помажу учитељу старији ученици, који су у апостоу много вичнији, јер га из дужег времена слушају, а неки су и по више пута читали. Нарочито ови старији спремају млађе и почетнике у течном читању апостола. Наставник по томе исто на часу појања испита и онда се прелази на појање истог апостола. И ту старији и искуснији помажу. Па још с каквом вољом. Чисто се где који понеси, што је добио почетника једнога да научи апостол читати. Време у коме ученик научи један апостол неједнако је. Некоме треба недељу дана; некоме две, три, а некоме и четири. Тек истрајним настојавањем научи мал' те не сваки. Код старијих иде то много брже. Неки може да чита одма, чим га једаред пређе и види. Некоме треба дан времена, да га више пута пређе; некоји треба и два и три дана, нарочито ако му појање теже иде. Али и ту се наставник испомогне, дочим и таковом бољи и напреднији другови радо покажу.

Зарад учења апостола, деца остају обично после школске наставе — после 11 и после 4 сата. Никад се недозвољава, да ученици уче апостол за време трајања какве год наставе, или за време тихе радње којег разреда. Само га после наставе уче. А учење бива под посредним или непосредним надзором наставниковим, како кад прилике захту. Уче га пак оним редом, којим ће и читати. То се увечба, па тако увек остане, те нема отимања, које ће пре свршити и кући ићи.

Да кажемо и ово још.

Обичај је вајкадашњи, да највише новајлије и почетници читају апостол први дан Божића. И тај апостол значно је некад много, а није баш ни данас на мањем гласу. Некад је доносио „дјетонаставнику“ сигурну печеницу, а као да и многи данашњи „учитељ“ не разбира о њему, јели са педагошке стране оправдано да га почетници читају. Шта више, бивало је некад случајева, да је по неки новајлија читао апостол а није знао ни српски ни славенски читати; дакле читао га је на памет. Но то су случа-

јевни били од привилегисаних читача — најпривилегисанији, али и дотична печеница је била најмаснија за то. — Овај последњи случај да боме да је претеран био и ни са које стране не да се оправдати. Но и први, када се озбиљно на око узме, не може бити мање оправдан. Почетник да чита апостол у цркви, када има највише света! Та множина, можда и стотинама очију упртих и на човека, доводе га до зебње и — „треме“, а тек како мора бити оном малиши, коме се од три четири недеље непрестано говори: пази! не плаши се! оштро!... Али у томе канда греше сви наставници; а то с тога, што не могу обрт да учине и „стари добри обичај“ преиначе у практичнији и педагошкији...

(Свршиће се).

НЕШТО ИЗ ПСИХОЛОГИЈЕ ПИСАЊА И ЧИТАЊА.

(По Léderer-у П. Т)

При писању је нужно да дете види мицање усана, чује глас, види писме и позна његов облик, да дотични облик акцентира, да га имитује и да моторне представе срањује са представама гласа и писмена односно, са оптичким и акустичким представама речи. Писање је дакле много више комплициран посао но што изгледа, јер при истом раду изискује се више врсте делања душе, мускула и живаца.

При писању представе речи репродуцирају познаје гласова; ове пак писмена, а рефлексе ових јесу моторне представе које покрећу мускуле руке на кретање.

Код читања бива пак другче; овде представе писмена изазову представе речи и гласова, ове пак моторне, које органе говора на посао надражују тако, да сад представе речи репродукују познаје ствари и мисли.

При писању дакле делује: чуло гледања и пипања, мозак, душа, пажљивост, осећај, перцепција, срањивање, познавање, асоцијација, меморија и мицање руке. Код читања пак суделује, чуло за вид, мозак, снаге душевне, осећај, воља, пажња и посматрање, перцепција, срањивање, памћење, асоцијација и живчано осећање при делању органа за говор.

Неки, као минхенски професор Grasehau тврде да писање и читање бива усљед срицања. По томе дакле читалац не акцентира реч као компактну слику, већ усљед моменталног срицања

гласова и тек затим наступа апстрахирање гласних слика у речи. Други пак, као Löwenfeld веле, да читање не бива свагда на основу срицања, но ишчитавање речи тек код извежбанијега читаоца бива.

Позивајући се на практичне експерименте у школи свагда ћемо пре пристати уз тврдњу Löwenfeld-а; јер дете испочетка заиста гласовно чита, но касније са умним развитком и богатењем речи продуцира читалац на целу реч представе гласова.

Писање и читање јесу координана, својевољна кретања, при ком раду се употребе у исто — али на дуже време, више мишићна ткања, но импулз долази од средишта усљед воље душе.

Из почетка ученик с највећом пажњом и трудом на писмена изписује реч, но после неког вежбања свесна пажња према писмену изостаје а примењује је на слику саме речи, коју сад готово механично напише. Код читања дакле као и код говора или као оно код клавирања, од свеснога кретања постаје рефлекторно.

Што смо рекли за почетника, приметимо и на самим нами кад н. пр. из далска хоћемо да прочитамо фирму, или ти пак какав туђ рукопис имамо, тада се трудимо да из смисла реченице реч по реч уједан пут перцепирамо но на послетку ипак смо принуђени шилабизовати. Кад одрасли у себи чита он то чини помоћу речи, на против дете помоћу писмена, касније слогова а тек касније помоћу речи. При учењу језика енглеског или иног ког, где је правопис не фонетички, онде и само дете одма у почетку ишчитава помоћу речи н. пр. енглеско „tentation“ изговара се „tentesn;“ „theacher“ — „tiser“ итд. па зато и јесте и самом енглеском детету тешко научити. Стенографично читање бива такође усљед речи што и јесте узрок тешкоћи му.

Помоћу писања у стању смо сваку нашу представу појам или мисао изразити. Животиње почем немогу симболизирати, речи разликовати и исте на слокове делити, то су немоћне и своје представе, осећаје писмено изразити. Оно причају за поједине животиње како од коцака што су пред њом сложи извесне речи, но цела та продукција бива усљед дуготрајне дресуре, а помоћу мириса и слуха.

Сумахнут узима перо прво у леву руку, писмена врло тешко схваћа, при писању поједина писмена изоставља, а и црте су му писања врло несигурне. Читање још теже научи, а и кад већ чита врло је монотono и без смисла.



www.nlb.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Слепи мањкајући у виду, при писању употребљавају писање.

При учењу ове вештине код њих највише се употребљава система Braille-а помоћу испупчених тачака што им као писмена служе и помоћу чега само слепи могу читати. Овим начином науче слепи и читати и то тако, да обе руке ставе на књигу и са врх прстију додирују испупчене знаке. Обично с' левом руком читају, а десна им напред иде и онај посао олакшава што доста брзо иде.

Глувонери писати врло лако науче и доста лепо пишу; но читање им врло тешко пада, јер изговарање гласова с' великим напором иде. Они — да боме — не чују глас, већ виде акомодацију уста при изговарању истих па помоћу ових надражаја разумеју нам говор и пишу.

У опште присвојење ова два моћна средства за само образовање бива тим брже и лакше, у колико је здравије око и ухо, мозак, чело и лева страна слепог ока; што су развијеније душевне способности помоћу којих дете акцептира, пази, сећа се, имитира, мисли и реагира. Дете слабијег духа врло тешко и лагано научи писати, а још теже читати, мада су му спољна чула и органи за говор нормални. То бива пак зато, што му је перцепција, пажња, разликовање, даље аперцепција, и сећање слабо. Лечничко искуство тврди да човек усљед повреде мозга, а особито усљед озледе трећег броковог чела и опанице слепог ока није у стању сетити се ни имена најобичније речи. Предмет позна н. пр. јабуку, али јој име није у стању репродуцирати. Разне ове болести афазисом (од грчкога phasia говор) називају.

Има и таквих болесника који су у стању речи репродуковати, али слоге не, бар у оном реду у ком су сложени; ову бољу парафазисом називају. Има даље момената да болесник искаже реч али је написати није у стању; или је можда напише кад му лечник писме по писме говори, но није у стању то учинити кад му овај гласове редом изговара. Кад-кад напише своје име али и овде ред писмена промене.

Сви ови болесници у стању су усљед надражаја писмена репродуковати гласове т. ј. читати; али су изгубили способност да чувши гласове репродукују облик писмена, и ред им. Ове различите болести *аграфисом* или *параграфисом* називају.

Но има и таквих болесника, који познају писмена, али нису

У стању суглас од самогласа одстранити, нити писмена спојити. Ову умну бољу лечници *алеисијом* зову.

Говор, писање и читање јесте дакле такав душевни рад, помоћу кога човек може своје мисли, осећаје, жеље, једном речи, стање свога бића исказати. Какве су у кога мисли, осећаји т. ј. какво је у кога душевно стање, тако ће му и изрази бити и обратно; на основу ових можемо представити душевну способност и стање свести дотичнога био он геније или обичан човек. На основу овога као што Lavater-ови следбеници по цртама лица посматрају људе, неки научењаци опет из рукописа човечијег изводе му душевно стање, доба, пол, телесна, душевна, морална, и естетична му својства, па и сам карактер дотичног. Присталице ове науке назваше је *трафиологијом* и сада је већ тако распрострањена, да много пута наилазимо где судци позивају дотичне стручњаке да испитају рукопис оптуженога. Назори појединих представника ове науке истина да су врло различити, али је непобитна истина да она многе психолошке истине у себи има, што и сваки учитељ искусити меже на својим ученицима. То сваки учељ зна, да му сва деца не пишу једнако. Но испитује ли даље увериће се, да рукопис сваког ученика има индивидуално обележје. Приметиће да малокрвни, плашљиви ученик при писању карактера неће тако лепо писати као иначе; да су нека писмена у лепом растојању, дакле читко пише, а други сасвим противно. У опште, око, ухо, делови руке и мускули живци, мозак, моћ перцепције и репродукције, осећај места, времена и облика, осећај имитације, састав крви, ћуд и љубопитство — врло су различити код људи, те су им така и писања. Каква је у кога телесна и душевна моћ, онако му је и писање. Biffon је рекао да по писању човечијем дознајемо му карактер, а Diesterweg пак вели: „из читања ученика изводим не само метод учитељев, већ и душевно стање ученика.“ Исто се може рећи и за писање, што је опет моћно средство учитељу при испитивању својих ученика, само ако је иоле у томе упутства добио, ако бар у неколико познаје физиологију и психологију и ако се вежба у сравњивању и оцењивању разних рукописа. Што боље познајемо психологију писања и читања тим ћемо правилније моћи и учити те вештине.

„Учитељево је око само онда моћно, око с' дубоком психолошком праксом дела“, — вели чувени Léderer.

О ТЕЛЕСНОМ ВАСПИТАЊУ У НАРОДНОЈ ШКОЛИ.

„Бог је човека створио од земље, у тело му је удухнуо бесмртну душу. Човечије је тело смртно и пропадљиво, а душа бесмртна и непропадљива.“ Овако, вели и само св. писмо

И заиста ми видимо човечије тело од рођења му па до смрти, а душу човечију нити видимо, нити ју је ико видео, нити ће ју ико видети. Душа човечија је невидљива.

Ми видимо да је човек најотличније створење, обдарено Удухом, слободном вољом и разумом. Чим се дете роди, одмах му је потребна нега. Каква је та прва нега, то свака мати зна. С' дана у дан дете постаје старије, тело му се развија, а с' тим и душа његова добија већи и већи обим разних угледа и појмова. С' почетка дете само гледа и пажљиво посматра предмете који су му пред очима.

Оно би ухватило својим ручицама онај предмет који гледа, а особито светле ствари, али је још немоћно. Па чиме се детиње тело развија и јача? Док је још детенце мало, док још није кадро ничим се послужити, док још није у стању употребити своје удове да га служе дотле, га мати односно родитељи хране, облаче, перу, чешљају, једном речи родитељи му пружају негу којом се одржава здравље детиње и којом се тело детиње развија.

Дакле прва брига родитељска је о развиту детињем, јер је тело детиње орган интелектуалних сила. Кад се детиње тело тако развије, кад се душа његова тако оплемени, да је кадро само себе послужити, кад је у стању говорити, искати, о себи и о другим особама, стварима и предметима говорити, онда се тек мора обављати онај свети позив, она света дужност коју ако занемаримо, бићемо одговорни пред Богом и пред људима, — а та дужност сваког родитеља јесте *васпитање*, не само телесно него и душевно.

Овде ми није намера говорити о душевном већ о телесном васпитању, коју дужност су још стари Грци и то Шпартанци најсавесније вршили, а тиме су стекли велику славу и гордост народног поноса. Лепо је додуше што нам историја вели како су шпартанска деца од 6 година била предана у руке својих васпитатеља (педагога) који су их навикивали, да једу мало и врло проста јела, да спавају на земљи или на дасци, под главом да имају узглавље од сламе, сена или од камена; да иду гологлави, лако обучени; да трпе зиму, глад, жеђ, и т. д. то је све лепо и

јуначки, али што су бацали ону децу у провалију која су се родила с' каквом маном на телу или која су била одвише слаба то им се никако одобрити неможе.

Ето какову су дужност имали учитељи у старо-грчко доба. Они су већма васпитавали тело детиње него ум, — шта више, Шпартанци су баш напротив били стегнути у развијању ума, јер су своје мисли и жеље изражавали врло кратко. Па имају ли какву дужност учитељи садањег доба, учитељи народних основних школа? И данашњи учитељи имају задатак, да над својим ученицима воде и телесно васпитање, само што се на жалост данашњим даном слаба, ту право никаква пажња не обраћа на телесно васпитање у школи. Најглавније средство путем којег је могуће учитељу у телесном погледу развијати децу јесте:

Гимнастика. Но за развијање тела није доста да се с' децом врше све гимнастичке вежбе мора се узети у обзир способност тела, и здравља. За одржање детињег здравља треба пазити, да је дете у здравом и чистом ваздуху. Пошто у једној школској соби има 30—80 деце, ту се чист ваздух да како брзо истроши удицањем, а напуни поквареним издисањем. С тога нека учитељ одреди, да у такој школи деца не седе дуже од два сата, и онда нека им у здравом и чистом ваздуху даде одмора бар четврт сата лети, а зими мање. За време одмора прозори се отворе, а школа се изветри. Онде се онај нечисти ваздух изгуби и надође спољашњи чист ваздух. У школи не ваља да је одвише топло, а пазити треба да не буде тако хладно да деца дрхћу. Па и на само одело треба пазити. Одело треба деци давати онако, које природи одговара, јер као што зими неби могли издржавати у лакој танком капуту, исто тако би непријатно, несносно и нездраво било кад би лети кад је јака врућина носили вунен тежак капут. Не треба деци дати тесно одело или тесну обућу, то препречује правилан ток крви и развитак тела и појединих удова. Није добро ако се баш дете размази и на млитавост навикне као што многи родитељи из бојазни чине, чувајући дете као тицу у кавезу, па чим мало захладни или ветрић пирне не пуштају га из собе све дотле ма то и по 4—5 дана трајало, а зими често овака мекушна деца не излазе и по више седмица, па и кад баш преко воље својих родитеља изађу, они се одма разболу. „Ето захладнио си, не излази из собе!“ то су речи тих родитеља. Та није се због тога захладнио што је баш једанпут изашао, него зато што никад

или каткад излази на хладноћу, што се навикао на топлу собу а одвикао од хладног ваздуха, па онда је сасвим природно да мора захладнити чим разњежен на хладан ваздух изађе. А да шта би радила онда на тај начин циганска деца? Та ти би онда сви морали поумирати од првог зимског ветра. Па погледајте их, здрави су и чили као челик, па нити имају топле хаљинице, а овамо их зима бије да би се човек смрзао. Е али онч су навикнути на све непогоде годишњих доба. Дакле главна целъ нека је учитељу и родитељу, своју децу привикнути на све пријатне и непријатне природне законе и појаве.

Само тако дете, које уме и може прилагодити свој темперамент природним законима, које навикне своје тело чврсто држати на зими и хладноћи, коме не смета врућина, које је окретно, живахно, весело и здраво, само тако дете велим биће сачувано од разних болести које наилазе највише на ученике основних школа због недостатка и незнања здравствених правила.

Нећу овде да истичем доказе, да је ради телесне лепоте, развитка, здравља и дечијег ума на првом месту нужна гимнастика т. ј. неговање и вежбање тела и његових удова. Гимнастика је данашњим даном обавезни предмет за основне школе. Зашто се она морала завести у осн. школи као обвезан предмет, разложићу са неколико речи о последицама и узроцима болести, која невину децицу унесређавају, те скоро сваке године мал' не које у неким местима плати главом и пре времена у гроб легне, а те су:

1. Главобоља. У школској соби има много ученика. Има их по неким 80—120 ученика. Ту су вам деца различито обучена, јер су разног сталежа. Богаташево, или рецимо коме може бити — дете је дошло из топле собе у добром топлом зимњем оделу у топлу загрејану школу. (Разуме се зими.) Код куће је тако дете било слободно (комотно). Седело је како је хтело, играло се колико је хтело. Али дошавши у школу морао је сести у узану али дугачку клупу где по 4—6 ученика седе згрчено, стиснуто један до другог, па ни један се ни мрднути не може. Онај сиромашак, који је из хладне собе дошао у топлу, такође седи до онога, који је из топле у топлу собу дошао. Наступа сад испаравање. Оно мало свежег ваздуха што у школи беше нестаје, јер га толика деца могу набрзо потрошити удисањем, а још брже напунити школеску собу поквареним избаченим ваздухом. Па шта онда? Наново гутају покварен ваздух. Лице порумени, онда побледи, па се онда и зноји. И онда се крв узмути



WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

која пола искварена допире и до мозга, где су живци најосетљивији. И онда се дете тужи да га боле глава, које ако се неколико пута понови, буде узрок већој болести.

2. Несвест. Од покварена ваздуха се може крв толико покварити, да дете у несвест падне.

3. Гуша. Које дете носи узане огрлице било од капута или кошуље, то може лако добити ту болест.

4. Гура. Ако дете седи по 2—3 часа на једном месту тако, да се ни помакнути несме, па још ако не седи усправљено него нагнуто, или ако се грудима нагне на скамију кад пише, може неосетно добити гуру, јер се непрестаним кривим седењем кичма савија.

5. Кратковидост. Ово долази отуда, што ученици читају тако, да су им књиге врло близу очију. Размак између књиге и очију треба да је 25 см. Велика удаљеност, као и сувишна близина при читању, проузрокују болест очних живаца, ако се напрежу слабе и отуд постане кратковидост.

Најповољнији услов здравља је мицање тела и то: 1. корачање, 2. трчање, 3. прескакање, 4. рвање, 5. бацање, 6. лоптање, 7. пењање, 8. купање односно пливање, и 9. игре.

О томе, како и колико треба предузимати из ових 9 тачака, споменућу другом приликом. Дај Боже здравља!

У Осеку, 1896. год.

Душан Ђурић, срп. учитељ.

ИЗВЕШТАЈ

о српској мушкој учитељској школи пакрачкој, концем 1895/96. школске године.

Уписивање ученика за 1895/96. шк. годину започето је било 1. септембра 1895. У првом разреду било је 26; у другом 19; свега 45 ученика. 8. септембра одржано је призивање св. Духа, а 9. септембра отпочета су редовна предавања. На св. Саву после службе Божије одржана је школска свечаност у дворани учитељске школе, на којој је присуствовало и Његово Преосвештенство епископ господин Мирон са свештенством; том приликом држао је беседу катихета заводски пречасни г. Никола Манојловић. Уз постове пред Рождеством и Васкресенијем Христовим приступали су ученици са својим наставницима тајни светога причешћа. 1. (13.) јунија зва-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

нично је прегледао ову школу зам. гл. шк. референта г. Н. Ђ. Вукићевић. Закључни испити држани су 22., 23., 24. и 25. јунија по нов. кал., на којима је присуствовало Његово Преосвештенство епископ господин Мирон. 15. (27.) јунија одржано је „Благодарење“ на коме је такође присуствовало Његово Преосвештенство и при концу је изговорило беседу; тиме је ова школска година завршена.

Здравствено стање младежи било је повољно. У случају болести лечио је приправнике бесплатно котарски лечник г. др. Петар Јовановић. — Због рђавих станова 6 приправника патили су од кожне болести, али су се излечили и лекови су плаћени из добровољних прилога.

Владање је било уопште похвално. Но било је мањих преступа противу дисциплинарних правила. Због суровог понашања према наставницима, два су приправника кажњена одузетком припомоћи из епархијског школског фонда.

Заводска библиотека броји 51 дело у 141 свесци. — У ђачкој библиотеци има 55 књига у 127 свезака. — За географију има осам комада учила; за математику 24; природописна збирка има 25 комада; три спиритна препарата, 25 кристалних модела, 100 комада природних минерала; у физикалној збирци има 53 комада; хемиских справа и апарата има 37 комада; за цртање има 120 прегледалица; за гимнастику има само две справе; у музикалној збирци је један хармонијум и пет виолина.

У заводу су била три професора. Управитељ Јован Ђурић предавао је природопис, физику, цртање, математику, немачки језик, пољоделство у 22 седм. часа; он је био чувар природописне и физикалне збирке. Катихета Никола Манојловић предавао је науку вере, славенски језик, српски језик, црквено појање и правило у 22 часа. Никола Шумоња привр. професор предавао је соматологију и дијететику, педагогију, земљопис, историју, немачки језик, кранопис, гимнастику, музику и харм. појање, свега у 20 часова; он је био чувар географске збирке.

Из клирикалног фонда уживало је 15 приправника по 80 фор. свега 1200 фор. Из епархијског препарандијалног фонда уживало је 17 приправила припомоћ у износу од 1200 фор. Један приправник уживао је ераријалну стипендију од 100 фор., а један исту таку од 60 фор. Један је уживао припомоћ имовне општине б. петроварадинске пуковније од 100 фор. Из добровољних прилога од

www.50stor. плаћани су лекови за болесне приправнике и сиромашни-
јима је давана припомоћ. Шест приправника имали су код пакрач-
ких грађана бесплатну храну.

О светосавској беседи пало је 255 фор. 80 новч. Од тога је
издано 103 фор. 50 новч.; према томе чист приход је износио 152
фор. 30 новч., од кога је 100 фор. дато у штедионицу ради при-
помоћи сиромашним приправницима, а за остало купљене су школ-
ске књиге за сиромашне приправнике.

По успеху у наукама на свршетку 1895/96. школске године
у првом разреду добило је оцену првога реда с отликом њих седам
ученика; оцену првога реда 18; један је ученик школу оставио.
У другом разреду четири ученика добили су оцену првога реда с
одликом; 14 ученика добили су оцену првога реда, а један ученик
има поновити испит из немачког језика.

ДРАГИЊА СТАНОЈЛА ПЕТРОВИЋА

добротворка српског народа.

Спомен праведников остаје благо-
словен, а име безбожничко труне.
(Приче Солом. X., 7.)

У ред делом великих и споменом славних народних добротвора
наших, уписујемо и светло име високоблагородне Госпође Драгиње
удове пок. Станојла Петровића држав. Саветника из Београда.

Племенита госпођа ова учинила је ово велико добротинство
високо поштујући и душом и срцем одана будући светој вери пра-
вославној и тежећи да се народ српски и од сада као и досада
чврсто придржава те свете вере, од које се на вељу жалост нашу,
данашњим даном неки неразумни чланови народа нашега почињу
да отпађују. Знајући пак да су главни чувари и проповедници све-
тога православља од Христа Господа постављени свештеници, уста-
новила је она фонд од 200,000 динара, приходи којег имаће се
употребити „на издржавање питомаца Српског Православног Бого-
словског Факултета или Српске Духовне Академије, кад се исти
факултет или академија у Србији установи“, а „питомци узимаће
се из Краљевине Србије и свих других српских крајева: Црне Горе,
Старе Србије, Мађедоније, Босне, Херцеговине, Војводине, Далма-
ције, Славоније и других“.

Тестамент у коме је то наређење учинила потписала је
велика добротворка ова 26. маја т. г. и истога дана уз пропратни





WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

писмо послала га је Његовом Високопреосвештенству АЕ. београдском и Митрополиту Србије Господину Михаилу.

По жељи племените основатељке заклада та носиће име: „**Фонд Станојла и Драгиње Петровић**“, а циљ јој је по речима саме основатељке, исказанима у тестаменту, *да се помогне одржању и утврђењу свете православне вере и српскога имена у целога Српству.*

У истом тестаменту именовала је Госпођа Драгиња и Одбор који ће управљати истим фондом, а за председника истога умолила је Н. В. АЕ. и Митрополита Господина Михаила.

Велико и племенито ово дело високоблагородне госпође Драгиње, буди у срцима правих чеда свете православне цркве и честитим синовима народа српскога дубоко поштовање према њој.

У данима када је човечанство — а на вељу срамоту нашу — и добар део нашега народа захватила тама безвеверија или кривог веровања и непоштовања светиње, јавља се пред очима верних, племенито дело госпође Драгиње, као звезда преходница, која нам навешћује да ће нашем народу поново синнути сунце вере и да ће светлост часног крста православног разагнати таму којом нас западна култура и криво веровање хоће да покрије.

А сада најердачније поздрављајући велику добротворку васколиког православног народа српског, високоблагородну Госпођу Драгињу Ст. Петровића, молимо Господа да јој дарује дуг и сретан овоземаљски живот и да испуни над њом речи премудрога: *Подашна рука бива богатија, и ко нашоја, сам ће бити нашојен* (Прич. Сол. XI., 25.)

Живела дуго и много!

Ст. С. Илић.

Г О В О Р

на опелу **Јелене Релићеве** приправнице II. године.

Тужни зборе!

Нема тога срца на свету, које не осећа права истинита бола, истините туге и жалости, када се растаје са својим милима. — Боли то растати се и онда, кад има повратку изгледа, а где неби био тежак растанак вечити; растанак, који сетним и тужним узвицима одјекује последње: „никад, никад више!“

Мили саученици и миле саученице моје, данас се ево растајемо са милом и никад незаборављеном саученицом нашем

Јеленом. Сузним оком погледаћемо још неколико пута у ову хладну за њу спремљену раку и сва љубав дојакошња, сва колегијална пажња наша према њој слиће нам се у једну само пусту реч: Збогом! јер у овом тренутку нема више речи.

Судбина је од нас раставља, ми јој чујемо ону тајанствену реч, којој још нико живи није прави смисао проникао реч страшнију, и од смрти саме, чујемо јој оно страшно „никада!“

Ледена рака ова прима је сада у хладно наручје своје, прима овај нежни цветак у хладна недра своја. — Цвет беше, па би можда и плода донела на пољу васпитања и наставе, али немилостива смрт покоси је сто у најлепшем добу младости њене. Туга наша мора бити тим већа, што знамо, да по природном закону од цвета плод буде, плод нам годи, плод доноси користи; па ко може рећи да од овог данас ни цвета још, већ пупољка, тек не би било велике користи по род и народ наш.

Кукамо за великанима, а ко зна, можда би у овој девојци временом закуцало срце великог пријатеља и добротвора народа нашег.

Плачимо друзи, плачите другарице, оросимо сузама овај хладни гроб драге нам Јелене. Та Јелена нема родитеља својих, нема оца, нема мајке, да јој последњу нарицаљку на гробу закукају.

Остадоше јој само сродници, остадоше цознаници остадосмо јој само ми, да јој као браћа и сестре последње знаке своје колегијалне љубави према њој овде на гробу укажемо.

Јелене нестане из кола нашег, она пође на дугачки пут у дворе небеснога Творца, да онде потражи миле родитеље своје, да их изненади неочекиваним доласком својим, да им се придружи и да с' њима дане вечито борави. А нама остаде успомена, остаде нам само она, ради вечита сећања.

Ох! та свакога боли, када изгуби кога од својих милих сродника и пријатеља, била то ма која вера, ма која народност; ал' Србина као да то највећма боли, што дух, којим наш народ дише заиста и засведочава. — Па и њу лане снађе голема туга јер је уцвели смрт своје миле и рођене мајке; ал' твоја смрт Јелена нас баш за срце уједе, јер нам овде на домаку краја школске године умре, погибе од тихе, али тешке сушице.

Али немојмо да кукамо променути се више неможе, „што хладни гроб једном схвати, то се више неповрати“, већ заверимо се овде на гробу миле нам саученице Јелене, да ћемо је се вечито

сећати, да ћемо успомену на њу вечито хранити у срцу свом. Завера ова нека буде, и нама свима утеха за овај рани губитак, у млађаној Јелени, а теби Јелена, нека буде лака црна ова земља, душа ти невина нашла места пред Богом праведним судијом, а вечити спомен остао ти међу нама!

Лака ти црна земља!

Душан Живић, припр II. год.

СХВАТАЊЕ.*)

Још лани, 1880., у учитељској школи израдио сам једно велико предавање о мору. Лани сам га у Београду држао два часа — на практичким часовима из школског рада. Ове године, у другој поли фебруара, држао сам га у својој школи три часа. Одмах у почетку дошло ми је тако, да сам морао описати лађу — јер сам цело путовање удесио као пут из Европе у Америку, па на то после надовезао све о мору. Деца су пазила и запамтила. Од тога доба нема више од 15 дана. Јучер, разговарајући при предавању о капљи, води и киши, дође на ред и Дунав и море, па и дунавске и морске лађе. — Пошто сврших предавање, на реду је било, да ме запита ко шта има, односно онога, што је предавано.

— Јесте ли се ви возили, господине, на лађи? — запита ме Стева.

— Јесам.

— Па, колика је лађа, господине? — запита одмах Ћирић, најбољи ђак.

То ме изненади. Зар је толико дубоко ухватило корена моје пређашње предавање? — помислих, па запитах:

— Ко зна?

Дугоше руке само шесторица, и седми — Ћирић.

— Што си се јавио ти, Ћирићу, кад ти питаш? — Дед колика је?

— Морска као од школе до пијаце; а дунавска као онамо до чича Алексине куће.

— Па што ме питаш, колика је, кад ето знаш?

Ћирић не одговори — не умеде.

— Је ли не умеш да замислиш, каква је баш? — упитах га.

*) Овај чланак је прештампан из књиге: „Учитељске забелешке“ од Ср. М. Аћића професора учит. шк. у Београду; учињено је то ради тога, што је иста врло лепа књига одвећ слабо распрострањена у нашем учитељству. — Ур.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА



WWW.UNILIB.RS
изгледа

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

— Јест господине, не умем лепо да замислим, каква баш
изгледа — онако, каква је баш.

И овај ме одговор изненади, јер сам ја описао лађу у опште
прилично опширно, а показивао сам и слику. Но опет сам се до-
сетио, где може бити корен овој недаћи, па отпочех:

— Е, онда ево да вам испричам, каква је она лађа, на којој
сам се ја возио!... За тим попричах све, до најмањих ситница. Не
оставих ни пужник, ни кавезе и у њима живину, ни кување у
кујни — ни ништа. Све попричах, па и како сам ја ишао по крову
и посматрао пределе, како сам седео на котуру од конопаца, како
сам силазио у кавану те пио каву — а то им је тек изгледало
веома чудно: на води кавана! Једном речи попричах све, чега се
год сетих. Пажња је била неописана. Пропитивање по том уверило
ме је, да су деца лађу сада боље схватила и запамтила, кад гово-
рих о једној извесној лађи, но пре, кад говорих у опште — при
свем том, што сам пре и слику употребљавао, а сада не.

* * *

За што ли је ово овако?

За то, што деца не умеју још да апстрахују добро, и да
уопштавају ни оно, што је најобичније, за шта имају стварних
појединих престава; а како ће да апстрахују и комбинују опште
преставе, које су добила описом, помоћу речи — и какве сталности
могу имати те опште престава основане на нестварним и поједи-
ним преставама!

Деца живе још животом јединица. Још она не умеју ни о
чем да мисле у опште. Она разумеју и схватају један предмет,
један случај — *један извесан*; али предмете и догађаје у опште,
не. Деца могу лако да престава себи како изгледа једна, ова или
она лађа, кад се само иоле подробније опише; али кад се у опште
описују лађе, то детету не иде у главу, а ако и оде, брзо изветри.

Ово је врло важна ствар у настави!

НЕКРОЛОГ.

† *Јелена Релићева* ученица II. разреда српске женске
учитељске школе сомборске, преселила се у вечност после дужег
боловања, 29. маја т. г. а следећега дана је сахрањена.

† *Катарина Трифуновићева* учитељица пучке школе у
Гргуревцима, преселила се у вечност почетком месеца јуна т. г.
у Грацу, где је отишла ради лечења свога порушеног здравља.
Мир праху њиховом. Вечна им памјат!



Листак.

† ЈЕЛЕНИ РЕЛИЋЕВОЈ

приправници II. год.; (рођена у Сомбору 1879. г., преминула 29. маја 1896. г.)

Црна смрти немилосна,
Што нам косиш деве младе?
Да л' у томе тражиш,
Себи какве ти насладе?

Ах проклета смрти црна,
Даље, даље од нас само;
Кога тражиш међу нама,
Желиш да ти штогод дамо?

С' каквим правом ти долазиш
Међу наше мирно коло
Остави нас... не требаш нам...
Ко је тебе јоште вол'о?

Таког госта, к'о ти што си,
Нико неће да га прими;
Ма у које доба дош'о,
Било лети... било зими.

Даље, даље, ти си напаст;
Кога хоћеш опет сада?...
Знам, да никог ти не штедиш,
И младости да си рада!

Ал' твоја је сила јача,
То је нама већ познато;
Молимо те остави нас,
Не буни нам наше јато!

Ти с' намером неком дође,
Валда да нам Јелку водиш?...
Хоћеш да нас својом стрелом,
Баш у срце живо згодиш?...

Зар ти није доста оно,
Лане кад си гост нам била?...
Те над њеним оцем... мајком,
Слети, спусти своја крила?!

Сиротица оста тада,
Као сиња кукавица;
Нема никог да је теши,
Осим својих другарица.

Нема оца, нема мајке...
Сеје... брата рођенога;
Остави је, смилуј јој се,
Та помисли бар на Бога!

* * *

После тога догађаја,
Венула је млада Јелка;
Непотраја томе дуго,
У постељу леже сејка.

Два месеца лежала је,
Утицајем сухе ббље;
Сиротица тешила се,
Мислила је биће боље.

Док је млада боловала,
Сневала је мајку своју;
Да је зове оном свету,
Где анђели песме поју.

Пред смрт јадна говораше:
„Та прими ме мајко мила,
У зајдницу тамо твоју,
Весела бих тада била“.

„Без тебе не могу живит',
Што те волим нисам крива;
К теби радо сада хитам,
Јер ме једном ти дозива“.

„Већ година како тужим,
...Од како ме ти остави;
Без тебе ми овај свет је,
Сиротици — пак'о прави“...

„Добро кћерко, ја те примам,
Али што пре дођи к мени!
На том свету заиста си,
Као цветак сатрвени.“

„Туђа мајка твоја није,
Знам како је теби тамо;
Многе друге имуњиије:
С' презрењем те гледе само.“



www.unins.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Остави се тога света,
Овај свет ће да ти годи;
А тамо се моли Творцу;
Молитва те срећи води.“

„Хвала, збогом, добра мајко,
Надај ми се за два дана;
Јер одавно већем желим,
·Бити с' тобом сред твог стана!...“

Ал' последњег часа пред смрт,
У бунилу рече ово:
„Недајте ме том човеку,
Тај је многе у гроб пов'о!“ —
* * *

Са сомборске беле цркве,
Јек се чује јасних звона;
Друга другу запитује:!
„Дал' је жива Јелка бо'на?“...
.

Нек ти Бог, добра Јелено,
Прости грехе учињене...
Земљица ти лака била,
Жеља ти је та од мене!!!

У Сомбору, 1/VI. 1896.

У том њином разговору,
Сусрете их Меланија;
Која беше болној Јелци
Другарица најмилија.

Плачући им рече она:
„Друга наша изда'нула,
Немилосна смрт је црна,
Јелку нашу покосила.“

Као да их гром удари.
Кад то чуше другарице;
Свима сузе потекоше,
Као да су јој сестрице.

Опрости се овог света,
Оде другим путовати;
Тамо нађе; оца, мајку,
И с' њима ће становати.

Мих. П. Анокић, приправник.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Испити у сомборским школама. Крајем ове 1895/96. шк. године завршни испити на овдашњим вероисповедним српским школама одржани су у другој половини месеца маја и јуна.

Прво су држани испити у осам селишћних школа и то у другој половини месеца маја, а то е тога што се после започињу велики пољски послови те су школска деца потребна за различите потребе својим родитељима. У свима школама испите је држао и ученике испитивао г. Никола Ђ. Вукићевић управитељ м. школа и у свима је успех био задовољавајући, изузев једне школе.

У другој половини месеца јуна одржани су испити у градеким школама и то следећим редом:

У I. разреду мушке школе 19. јуна пре подне од 8—10. часова.

У II. разреду мушке школе, исти дан пре подне од 10—12 часова.

У III. разреду мушке школе 20. јуна пре подне од 8—11 часова.

У IV. разреду мушке школе 22. јуна пре подне од 3—6 часова

У I. и II. разреду женске школе 19. јуна после подне од 3—6 часова.

У III. и IV. разреду женске школе 20. јуна после подне од 3—6 часова.

У преградској црвеначкој мешовитој школи I. и II. разреду 23. јуна од 7—10 часова пре подне.

У преградској селеначкој мешовитој школи I. и II. разреду 24. јуна после подне од $\frac{1}{2}$ 4—6. часова.

У I. и II. разреду в. дев. школе 27. јуна пре подне од 8—11 и после подне од 3—6 часова.

У III. и IV. разреду в. дев. школе 28. јуна пре подне 8—12 и после подне од 3—4 часова.

На петров дан по подне од $\frac{1}{2}$ 4—5 часова била је закључна свечаност у забавишту.

На свима овим испитима председавао је г. Никола Ђ. Вукићевић управитељ, а на науци вере и славенском језику па и на другим предметима био је присутан високопречасни господин протојереј Љубомир Купусаревић.

У свима поменутих школама успех је био у опште узети добар из свију наставним планом прописаних предмета.

На дан св. првопрестолних апостола Петра и Павла, пре божанствене литургије прочитана је разредница у горепоменутих школама, којом приликом је г. Управитељ ухватио на школску младеж поучну реч. Потом су сви ученици под школском заставом са г. управитељем и учитељима присутни били на божанственој литургији у св. Ђурђевском храму, после које је одржано свечано благодареније. 30. јуна започео је велики школски одмор. Ст. С. И.

Збор учитеља. На дан св. апостола Петра и Павла, требали су се скупити они учитељи који су свршили учитељску школу овде у Сомбору 1891. и 1892. године. Од упитних који су свршили 1891. године дошли су само г. Христифор В. Сировина учитељ из Мостара са својом госпођом такође учитељицом, г. Миљивој Ћосић учитељ из Дарде и г. Озрен Загорица учитељ из Сентомаша. — Од учитеља који су свршили уч. школу 1892. г. дошли су г. Душан Ђурић из Осека, г. Милош Н. Николић богослов, г. Милош Ј. Николић учитељ из Меленаца, г. Миљивој-Толмачев учитељ из Мокрина, г. Сава Лудајић учитељ из Сенте, г. Александар Торњански учитељ из Арадца, г. Душан Ћирилов учитељ из Ст. Стапара, гђца К. Зековићева учитељица из Голубинаца и г. Вида Вукадиновићева учитељица из Пачира.

Школе у Црној Гори Стање школства у малој српској држави Црној Гори данашњим даном приказује нам се у следећем: основних школа има 43 у којима раде 65 учитељских снага. Деце за школу способне било је око 3500. На Цетињу је основала 1885. године реална гимназија, која има четири разреда, са осам професора и 80 ученика, од којих се њих 30 о државном трошку издржавају. Такође на Цетињу постоји и богословско-учитељска школа установљена 1870. г. у коју ступају ученици по свршетку IV. гимназијалног разреда. Учење у њој траје три године. На овом заводу делају шест професора, а има 15 ученика. Такође постоји на Цетињу и виша девојачка школа, коју је установила руска царица 1869. године, а стоји под покровитељством црногорске књагиње; осим управнице завода делају на њему три учитељице и четири учитеља. Ученица је било 50, од којих 20 издржавају се на државни трошак. Ученици течај траје осам година. — Над основним школама постављен је гл. школски надзорник, који седи на Цетињу. —

Мухамеданских школа има у Бару, Подгорици, Уљњињу, Никшићима, и у Служу.

Честита Општина. Осечка православна српска црквена општина решила је да у место старог неспретног стана своје учитељу г. Душану Ђурићу прибави нов и много лепши стан. Док се ово решење не оствари, поменута општина своје учитељу у име станарине издаје накнаду у новцу. — Православна срп. општина у Госпођинци решила је, да установи ново једно учитељско место. С великом радошћу саопштавамо ову вест, и стављамо ову општину за углед другим општинама у Шајкашкој.

Покомуналене српске школе. Вероисповедне православне српске основне школе у Вршцу, које се издржавају из срестава тамошње политичке општине, решило је представништво исте вароши, да покомунали. Разлог за ово лежи у томе што су се — по наводу држ. шк. надзорника, — исте школе приликом школске миленарне прославе, неродољубиво понашале. — Срби вршчани својски су се заузели, да се очува вероисповедни карактер њихових школа и противу поменутог решења варошког преставништва вршачког уложили су протест на високо кр. уг. Министарство.

Ручни рад у мушким школама. У Зајечару у Србији отворен је овогодишњих школских ферија течај за оне учитеље, који су вољни да се усаврше у вештини ручнога рада за мушке школе.

Добротвор. Уважени грађани панчевачки госп. *Мита Николајевић* абаџија, завештао је 120,000 фор. а. вр. тамошњој православној српској црквеној општини, да се приход од истог капитала употребити има на просветне цели српске. Честитамо овако ретком и великом добротвору српства и желимо му дуга века, среће и напретка у њему.

Српска школа у Загребу. 1895/96. шк. године уписало се 83 ученика (ца) до конца године пак остало беше 75. (7 изостало, 1 умрло); према лањском броју ово је са 8 више — Школа је снабдевена врло добро потребним училима. У књијници име 135 свезака књига педагошке и забавне садржине; осим тога прима осам листова педагошке и забавне садржине, од којих су два хрватска. — Надзорник школе је г. Милан Рогуља кр. професор загреб. препаратације, науку хришћанску предаје пречасни г. јеромонах Амвросије Павловић парох; учитељ је г. Мита Грујић, а учитељица гђца Јелена Пањковићева.

РАЗНО.

Посвећење епископа. У недељу 14. јула обављено је најсвечаније посвећење високопречасног господина архимандрита *Гиврила* (Змејановића) за епископа вршачког. Велељепни и свечани акт овај извршио је уз асистенцију многобројног свештенства Његова Светост Патријарх Георгије са Њ. Преосвештенством епископом горњо-карловачким Михаилом и Њ. Преосвештенством епископом будимским Јеремијом, у саборној цркви Ср. Карловачкој — Новопосвећеном преосвештеном епископу понизно поздрављајући ступање на светиљски престо, желимо дуга века и благословеног делања у њему на славу Божију и корист народа, који сачињава цркву господњу.

Састанак српских владара. На видов дан о. г. посетио је црногорски књаз Никола I. српског краља Њ. В. Александра I. Високи гост стигао је

у Београд у 9 часова изјутра, дочекал највеличанственије. Одморивши се у краљевском конаку у 11. часова ишао је са својим узвишеним домаћином и краљицом матером у саборну цркву на парастос погинулим српским борцима на косовској битци 1389. године. У саборној цркви поздравио је владаре Њ. Високопреосвештенство Митрополит Михаил знаменитом речју. — По свршеном богослужењу оба владара учинила су посету Његовом Високопреосвештенству. — По подне истога дана била је свечана седница Кр. Српске Академије, на којој су осим академика и остале публике присуствовали владари, митрополит и остали великодостојници. У овој седници интронизиран је за члана академије велики песник српски Змај Јован Јовановић. — Сутра и следећих дана посетио је књаз дом друштва св. Саве, дом сиротне деце, војну академију и присутан је био војничким вежбама и народном весељу у Топчидеру. — 18. јуна у вече оставио је књаз српску престолницу, испраћен највећим одушевљењем и најлепшим надама о српској будућности.

Добротворна. Покојна Јока Јована Илића из Београда оставила је тестаментално, своју кућу у абаџијској улици цркви св. Саве у вредности од 17,000 динара; друштву св. Саве и инвалидскоме фонду по 5000 динара; друштву црвенога крста, душтву Дечанског краља за глухонеме и београдској трговачкој омладини по 3000 динара, и још на два друштва по 2000 динара и на два места по 1000 динара. Слава јој и Бог да је прости и помиљује!

Б. В.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

У *Турији* тражи се учитељица. Плата је 400 фор., за повторну школу 40 фор., за огрев и чишћење школе 60 фор., писаћи папшал 10 фор.; слободан стан са вртом. Рок до 1. августа.

У *Кнезу* тражи се учитељ. Плата је 120 фор., 20 кибли жита, 20 к. кукуруза у зрну, 2 хв. дрва, 2 хв. сламе за огрев, 2 фор. папшала, 3½ ланца ораће земље на коју учитељ терете сноси, слободан стан с вртом. Рок до 1. августа.

У *Српском Ченеју* тражи се учитељ. Плата је 400 фор., и 4 ланца земље на коју учитељ терете сноси, огрев, слободан стан с вртом. — Такође тражи се и учитељица. Плата је 300 фор., слободан стан и огрев. Рок до 15. августа.

У *Сри. Кларији* тражи се учитељ. Плата је 400 фвр., 1½ хв. дрва, и сламе колико треба, слободан стан с вртом. Рок до 6. августа.

У *Пирошу* тражи се учитељица. Плата је 300 фор., 40 фор. за повторну школу, 21 фор. за огрев, за писаћи прибор 5 фор., 50 фор. станарине. Рок до 28. јула.

У *Ловри* (Пештанској жупанији) тражи се учитељ. Плата је 340 фор., 15 ланаца ораће земље, 500 пиртлије или у накнаду за то 25 фор.; слободан стан с вртом, и 40 фор. разног прихода годишњег. Рок до 26. августа.

У *Клиси* (код Н. Сада) тражи се учитељица. Плата је 500 фор., за огрев 50 фор. за послугу 40 фор. слободан стан с вртом. Рок до 11. августа.

У *Кумани* тражи се учитељ. Плата је 450 фор., за огрев 24 фор.; стананарине 75 фор., за послугу 25 фор.; за писаћи прибор 12 фор. 50 нв. Рок до 4. августа.

У *Силбашу* тражи се учитељица. Плата је 300 фор., за повторну школу 40 фор., 3 хв. тврђих дрва; 5½ мерова жита; 5 ланаца добре ораће земље на коју учитељица терете сноси (половину еквивалента); врт; стана нема. — Рок до 15 августа.

У *Великој Кикинди* тражи се учитељ. Плата је 550 фор.; станарине 200 фор., (или стан у нарави); ако буде изабран и за црквеног певца добија 100 фор. засебне награде. Рок до 10 августа.

У *Мољу на салашима* траже се три учитеља (могу се искати и учитељице); плата је сваком 320 фор.; и слободан стан. Рок до 25. августа.

У *Госпођинци* тражи се учитељ на вероисповедној школи. Плата је 500 фор. и слободан стан.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ.

Крајц дело краси српској младежи приповеда: *Душан Ђурић* учитељ. Цена 15. нов. Књижица које наслов исписасмо, изишла је као 11. 12. и 13. свеска библиотеке за младеж, накладом књижаре и штампарије Јована Радака у Вел. Кикинди.

Књижицу ову требала би свака српска кућа својој деци да набави, ради лепе и поучне садржине њене. У њој ће свако дете наћи врло лепе забаве а и корисне поуке, те је веома подесна, да се њоме награђују деца приликом завршних годишњих испита, односно да ју родитељи набаве као дар, којим мисле своју децу да обрадују због добро свршеног испита. Тенденција пишчева у овој причи врло је лепа, а слог му је пријатан и јасан, да га свако дете лако разумети може. — Према обиму књижице, а особито према користи која се оваковим лектирама код деце постићи даје, цена јој је незнатна, те ју свако лако набавити може. — Ми је од наше стране најтоплије препоручујемо родитељима и сл. општинама. И.

Изази из штампе: Макарија питрополита московског *Догматично Богословије*, превео и где-где допунио Митрофан Шевић архимандрит. Други део. — Цена 4 круне. — Код писца се може наручити и први и други део за цену од 8 круна. Адреса: Manastir Porovo per Irregh.

З А Х В А Л А.

Потписана слободна сам јавно исказати моју најтоплију благодарност добротворима, који су ме после смрти моје миле матере, новчаном припомоћи потпомагали да нисам оскудицу трпила за време шк. 1895/6. г., а нарочито: гђи Меланији Н. Ђ. Вукићевић, гђи Милеви Коњовић и господару Кости Косанићу трговцу. Свима нека је срдачна: хвала!

У Осеку, 5. јула 1896. г.

Катарина Ђурић,

свршена приправница III разр. жен. учит. школе у Сомбору.

ШКОЛСКА ОБЈАВА.

У српској учитељској школи сомборској започиње се школска 1896/7. година 1. Септембра по ст. календару.

У смислу наредбе Високосл. Школског Савета течај школски траје четири године.

У учитељску школу примају се:

а) за приправнике младићи православне вере, здрави телом и душом, смерни и благе нарави, који су петнајесту годину навршили и четврти гимназијални, четврто реални или четврти разред грађанске школе с *довољним* успехом свршили.

Такође могу бити примљени и они, који немају сведочанства од овог разреда али ће дужни бити овде пријамни испит полагати из науке вере, срп. језика, историје, географије и рачуна у обиму у колико се у грађанским школама исти предмети предају.

б) за приправнице примају се српкиње православне вере, које су четрнајесту годину живота навршиле и IV. разред српске више девојачке школе с *добрим* успехом свршиле, а при том су здраве и примерног моралног владања.

Једни и други имају пријамни испит из славенског читања, молитава, из рачуна и малог црквеног појања овде с добрим успехом положити. — Ученици и ученице из школа, где се не учи српски језик, полажу још пријамни испит из срп. језика, а они који немају оцену из мађарског језика, показати имају да знају мађарски читати.

Сваки, који у овај завод ступити жели, дужан је са собом донети крштено писмо, лекарску сведочбу о добром здрављу и сведочбу о свршеним горенаведеним или вишим школским разредима.

Они, који су пре једне или више година школу оставили, морају донети са собом сведочбу свога пароха о моралном и религиозном владању свом.

Женске имају још неизоставно донети писмену изјаву својих родитеља или добротвора да ће их они за време бављења у овом заводу о свом трошку издржавати, на којој изјави мора бити и потврђење местне политичне власти, да су дотични доиста у стању своју обвезу испунити.

Стан и храна само се у приватним кућама, са знањем и одобрењем управитељевим, или по препоруци овога, погодити може.

У Сомбору, 15. Јулија 1896.

Н. Ћ. Вукићевић,

управитељ српске учитељске школе сомборске

Да би могао лист овај и даље до краја године излазити, позивају се сви дужници, који до сада платили нису за прошле године, да то што скорије учине. Исто тако умољавају се и она господа, која лист примају, а за ову годину нису нам још претплату послали, да то што скорије учине.

Администрација „Школскога Листа.“

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ћ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штамперџа Ф. БИТЕРМАНА И СИНА у Сомбору